

Arveret

Irene Nørgaard

Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Irene Nørgaard
Arveret

6. udgave, 1. oplag

© 2013 by Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Alle rettigheder forbeholdes.
Mekanisk, elektronisk, fotografisk eller anden gengivelse af
eller kopiering fra denne bog eller dele heraf
er ifølge gældende dansk lov om ophavsret ikke tilladt
uden forlagets skriftlige samtykke eller aftale med Copy-Dan.

Omslag: Bo Helsted
Tryk: Narayana Press, Gylling
Indbinding: Jysk Bogbind, Holstebro

Printed in Denmark 2013
ISBN 978-87-574-2642-7

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
Gothersgade 137
1123 København K

Telefon: 39 13 55 00
Telefax: 39 13 55 55
e-mail: forlag@djoeff.dk
www.djoeff-forlag.dk

Forord

Nærværende 5. udgave af Arveret er baseret på den i 2007 vedtagne nye arvelov og de nye regler om pensions- og forsikringsrettigheder. Nyere domspraksis, litteratur mv. er også indarbejdet. Bogen er stort set bygget op efter samme principper som de foregående udgaver.

Bogen skal bruges i undervisningen i faget Arveret på Århus Universitet. Arveret er placeret på det første år af studiet sammen med faget Familieret. Bogen bruges på den måde, at kun de mere centrale og praktiske regler, herunder de regler, der har særlig sammenhæng med de familieretlige regler, er pensum. Bogen kan endvidere bruges på studiets overbygning i forbindelse med valgfri fag. Endelig er bogen anvendelig for praktikere, særlig advokater, dommere, forsikringsjurister og jurister i den finansielle sektor mv.

Hovedvægten er lagt på de basale materielle arveretlige regler, hvorimod mere specielle områder, som eksempelvis fondslovgivning, og regler af mere administrativ art, som eksempelvis administration af båndlagte midler, kun i begrænset omfang er omtalt. Der må på disse områder henvises til speciallitteratur. Til gengæld er de resterende områder som udgangspunkt ret grundigt behandlet for fra starten at vænne de studerende til at arbejde med juridisk metode og ikke blot med regler.

Svend Danielsens kommentar til 1964-arveloven fra 2005 er stadig et uundværligt supplement for praktikere, og den er blevet flittigt brugt – og flittigt henvist til – også i denne udgave af Arveret.

Manuskriptet er afsluttet i november 2007. Det har derfor kun i begrænset omfang været muligt at tage hensyn til senere fremkommet materiale.

Århus, november 2007

Irene Nørgaard

Forord

Denne 6. udgave af Arveret er en ajourføring af forrige udgave. Da 5. udgave af studiemæssige grunde kom umiddelbart i forbindelse med lovens ikrafttræden, var der endnu ikke domme eller anden litteratur om de i 2008 indførte regler. Denne udgave er derfor udbygget med nye domme og litteraturhenvisninger.

I øvrigt er bogen opbygget efter samme principper og med samme sigte som 5. udgaven.

Manuskriptet er afsluttet maj 2013. Det har derfor kun i begrænset omfang været muligt at tage hensyn til senere fremkommet materiale.

Århus, maj 2013

Irene Nørgaard

Indholdsoversigt

Forord	5
Litteraturliste med angivelse af forkortelser	19
Forkortelsesliste	25
Indledning	29

I. DEL

Den legale arveret

Kapitel 1. Slægtens arveret	37
Kapitel 2. Ægtefællens arveret	51
Kapitel 3. Uskiftet bo	83
Kapitel 4. Afkald på arv mv.	123
Kapitel 5. Arveforskud	139
Kapitel 6. Arveretsforbrydelse	147

II. DEL

Testamentsarv

Kapitel 7. Testamenter, indledning	155
Kapitel 8. Testamentshabilitet	159
Kapitel 9. Testamentsformerne	165
Kapitel 10. Mangler ved viljeserklæringen og bristende forudsætninger	185
Kapitel 11. Indholdsmangler – betingelser og pålæg	201
Kapitel 12. Testamenters fortolkning	219
Kapitel 13. Testationskompetencen	235
Kapitel 14. Ugifte samlevende	251
Kapitel 15. Båndlæggelse og rentenydelsesret	259
Kapitel 16. Legatarer	275
Kapitel 17. Testamenters tilbagekaldelse	283
Kapitel 18. Fælles testamenter	287
Kapitel 19. Livsforsikring og pensionsopsparing	303
Kapitel 20. Dødsgaver mv.	353
Lovregister	375
Domsregister	381
Stikordsregister	389

Indholdsfortegnelse

Forord	5
Litteraturliste med angivelse af forkortelser	19
Forkortelsesliste	25
Indledning	29
1. Lidt terminologi	29
2. Kort oversigt over arverettens historie	30
3. Den arveretlige litteratur	33

I. DEL

Den legale arveret

Kapitel 1. Slægtens arveret	37
1. Arvefølge og arvedeling	37
1.1. De grundlæggende principper	37
1.2. Overlevelseskrevet	38
2. Slægtens arveret efter arvelovens §§ 1-3	39
2.1. Første arveklasse, livsarvingerne	39
2.2. Anden arveklasse, forældrelinjen	41
2.3. Tredje arveklasse, bedsteforældrelinjen	41
3. Særligt om børn uden for ægteskab	42
3.1. Børn født uden for ægteskab 1.1.1938 eller senere	42
3.1.1. Børn født uden for ægteskab 1.1.1938 eller senere – AL's regler	42
3.1.2. Særligt om børn født uden for ægteskab 1.1.1938 eller senere, hvor arvelader er død før AL 1964's ikrafttræden ..	43
3.2. Børn født før 1.1.1938	44
4. Adoptions arveretlige virkninger	44
4.1. Adoption efter ADL 1956 og ADL 1972	45
4.2. Adoption efter ADL 1923	47

4.3.	Adoption før ADL 1923	48
5.	Arv, der tilfalder staten	48
6.	Arvingers udlægs- og udløsningsret	49
Kapitel 2. Ægtefællens arveret		51
1.	Indledning	51
2.	Ægtefællens legale arveret	55
3.	Svogerskabsarv efter den længstlevende ægtefælle	59
3.1.	Legal arv efter AL § 15 – førstafdøde efterlod sig ikke livsarvinger	59
3.2.	Legal arv efter § 16. Længstlevende har modtaget suppleringsarv	61
3.2.a.	Førstafdøde død 1.1.2008 eller senere	61
3.2.b.	Førstafdøde død før 1.1.2008	62
3.2.c.	Længstlevende har været i uskiftet bo og overtaget boet uden skifte	63
3.3.	Anvendelse af AL § 15 og § 16, når en af ægtefællerne har oprettet testamente	63
4.	Ægtefællens særlige fordele på skifte	66
4.1.	Forlods udtagelse af genstande, som udelukkende tjener til personlig brug – AL § 11, stk. 1	67
4.2.	Krav efter AL § 11, stk. 2 – suppleringsarv	68
4.3.	Udlægs- og udløsningsret i fællesejeaktiver – AL § 12, § 11, stk. 4, § 7, jf. § 14 og § 8	74
4.4.	Udlægsret og udløsningsret f.s.v. angår arv af særeje – AL §§ 13, 11, stk. 4, og 7, jf. § 14	77
4.5.	Henstand med udbetaling af arven til førstafdødes livsarvinger – AL kap. 5	79
5.	Ægteskab mellem parter af samme køn og registreret partnerskab ..	81
Kapitel 3. Uskiftet bo		83
1.	Indledning	83
2.	Uskiftet bo – en videreførelse af formuefællesskabet	85
2.1.	Uskiftet bo – særeje	85
2.2.	Uskiftet bo – rettigheder, der er uoverdragelige eller i øvrigt af personlig art, § 23, stk. 2-6	87
2.3.	Uskiftet bo – arv mv., som tilfalder længstlevende fra tredjemand	89
2.4.	Uskiftet bo – bevisbyrdereglen i AL § 33	90

3.	Betingelser for uskiftet bo	90
3.1.	Ret til uskiftet bo	90
3.2.	Samtykkeregler	91
3.3.	Økonomiske betingelser	93
3.4.	Den længstlevende ægtefælle umyndig, under værgemål mv.	95
3.5.	Fremgangsmåden	95
4.	Virkningerne af uskiftet bo, rådighed og gældsansvar	96
4.1.	Rådigheden i levende live	97
4.2.	Rådigheden ved testamente	97
5.	Det uskiftede bos ophør	100
5.1.	Ægtefællen vælger at skifte	100
5.2.	Pligt til at skifte	101
5.2.1.	Indgåelse af nyt ægteskab	101
5.2.2.	Førstafdødes umyndige særlige livsarvinger bliver myndige mv. eller dør og efterlader sig livsarvinger	102
5.2.3.	Misbrug mv.	102
6.	Vederlagskrav og gaveomstødelse mv.	106
6.1.	Vederlagskrav	107
6.2.	Omstødelse	110
7.	Deling af det uskiftede bo	115
7.1.	Udskudt arvefald	115
7.2.	De konkrete delingsforhold	116
7.2.1.	Når førstafdøde er død efter 1.1.2008	116
7.2.1.a.	Ved skifte i anledning af længstlevendes død	116
7.2.1.b.	Ved skifte begæret i længstlevendes levende live	117
7.2.2.	Når førstafdøde er død efter 1.4.1964, men før 1.1.2008	118
7.2.2.a.	Ved skifte i anledning af længstlevendes død	118
7.2.2.b.	Ved skifte begæret i længstlevendes levende live	118
7.3.	Successivt skifte af uskiftet bo	119
Kapitel 4. Afkald på arv mv.		123
1.	Aftaler om forventet arv og arveafkald AL, §§ 41-42	123
2.	Gyldighedsbetingelser for afkald på forventet arv	125
2.1.	Formkrav	125
2.2.	Afgivet over for arveladeren	125
2.3.	Habilitetskrav	126
2.4.	Afkaldsarvingens kompetence	127
2.5.	Mangler ved viljeserklæringen	129
3.	Virkningerne af arveafkald	131

4. Afkald på falden arv og livsforsikringssummer	135
5. Boslodsafkald som led i ordning af arveforhold	136
Kapitel 5. Arveforskud	139
1. Grundlaget for arveafkortning	139
2. Nærmere om reglerne i AL §§ 43-47	140
2.1. Om arveforskud i almindelighed	141
2.2. Særligt om arveforskud af midler, der på dødsboskifte er fælleseje	142
Kapitel 6. Arveretsforbrydelse	147
1. Generelt om AL § 48, stk. 1	147
2. Hvilke rettigheder fortabes?	148
3. AL § 48, stk. 2	151
4. Tilbagegivelse af rettigheder	151

II. DEL

Testamentsarv

Kapitel 7. Testamenter, indledning	155
1. Dispositioner, hvorved en person råder over sine efterladte ejendele (mortis causa dispositioner)	155
2. Særligt om testamenter	156
2.1. Begrebsbestemmelse. Definitioner	156
2.2. Uvirksomhed og ugyldighed. Nullitet og anfægtelighed	157
Kapitel 8. Testamentshabilitet	159
1. Indledning	159
2. Aldersbetingelsen, AL § 62	159
3. Evne til fornuftmæssig råden	160
Kapitel 9. Testamentsformerne	165
1. Indledning. Begrundelsen for formkrav	165
1.1. Oversigt over testamentstyperne	166
1.2. Hvilke dispositioner kræver iagttagelse af testamentsformerne?	166
2. De ordinære testamentsformer	168
2.1. Fællesregler for notar- og vidnetestamenter	168

2.2. Specielt om notartestamenter	169
2.2.1. Notarialattesten og dens virkning	170
2.2.2. Arkivering og registrering af testamentariske dispositioner. Bortkomstklausuler	172
2.3. Specielt om vidnetestamenter	172
2.3.1. Fremgangsmåden ved oprettelse af vidnetestamenter	172
2.3.2. Habilitetskrav til vidnerne	173
2.3.3. Instruktorske forskrifter	175
2.3.4. Indsigelser vedrørende form og fremgangsmåde. Bevisbyreregler. AL § 71. Bortkomne vidnetestamenter ..	175
2.4. Specielt om fordeling af sædvanligt indbo mv.	177
3. Nøttestamenter. De ekstraordinære testamenter	178
4. Indsigelser mod ugyldige testamenter	180
4.1. Kompetencen til at rejse indsigelse mod testamenters gyldighed	180
4.2. Virkningen af manglende iagttagelse af formkravene	182
4.3. Ensomme dispositioner, formløse løsørefordelingslister mv.	183

Kapitel 10. Mangler ved viljeserklæringen og bristende forudsætninger

forudsætninger	185
1. Indledning	185
2. Tvang, svig og anden utilbørlig påvirkning. AL § 75	186
3. Vildfarelser og bristende forudsætninger	190
3.1. Fejlskrift mv. AL § 76	190
3.2. Motivvildfarelser. AL § 77, stk. 1, nr. 1	191
3.3. Bristende forudsætninger. AL § 77, stk. 1, nr. 2	193
3.4. Virkningen af vildfarelser og bristende forudsætninger. Ugyldighed eller korrigerende fortolkning	197

Kapitel 11. Indholdsmangler – betingelser og pålæg

1. Indholdsmangler	201
1.1. Successionsrækkefølger og fideikommisbestemmelser	201
1.2. Bestemmelser i strid med lov og ærbarhed eller uden fornuftigt indhold	206
1.3. Delegation af testationskompetencen	207
2. Betingelser og pålæg	210
2.1. Betingelser	210
2.2. Pålæg. Permutation	214

Kapitel 12. Testamenters fortolkning	219
1. Indledning	219
2. Forklarende fortolkning	220
3. Tilvækstret	226
4. Udfyldningsregler	229
5. Kodicillers forhold til testamentet	232
Kapitel 13. Testationskompetencen	235
1. Begrebsbestemmelse. Oversigt over fremstillingen	235
1.1. Begrebsbestemmelse	235
1.2. Indskrænkninger i testationskompetencen	235
1.3. Udvidelse af testationskompetencen	236
2. Tvangsarveret. Kvantitativ testationskompetence	238
2.1. Tvangsarverettens historie	238
2.2. Begrebsbestemmelse	239
2.3. Den kvantitative testationskompetence	240
3. Kvalitativ testationskompetence	241
3.1. Specielt om kvalitativ testationskompetence, når arvelader efterlader en ægtefælle	242
3.2. Råden i strid med den kvalitative testationskompetence	246
4. Aftaler om sikring af forventet arv	247
4.1. Indgåelse af aftaler om sikring af forventet arv	248
4.2. Bortfald af aftaler om sikring af forventet arv	249
5. Umyndiges tvangsarv. AL §§ 51 og 52	250
Kapitel 14. Ugifte samlevende	251
1. Indledning	251
2. Udløsningsret. DSKL § 111 a	253
3. Hvem kan oprette et § 87-testamente	254
4. Oprettelse, tilbagekaldelse, ugyldighed og bortfald af § 87-testamente	256
5. Retsvirkningerne af et § 87-testamente	257
Kapitel 15. Båndlæggelse og rentenydelsesret	259
1. Indledning	259
1.1. Definition	260
1.2. Båndlæggelsesinstituttets historie og begrundelse	260
2. Båndlæggelse af tvangsarv	260
2.1. Kompetencen til at bestemme båndlæggelse	261
2.2. Hvis tvangsarv kan båndlægges?	261

2.3. Grundlaget for båndlæggelse	262
2.4. Betingelser for båndlæggelse. Hvorledes kan båndlæggelse ske?	262
2.5. Fritagelse for båndlæggelse af arv af ringe værdi	263
2.6. Retsvirkningerne af båndlæggelse	264
2.6.1. Rådighedsberøvelse og frigivelsesmuligheder	264
2.6.2. Rådighed mortis causa	265
2.6.3. Kreditorbeskyttelse	266
2.6.4. Båndlagt arvs formuestatus, medmindre andet er bestemt	267
2.7. Ophør af båndlæggelsen	269
3. Båndlæggelse af friarv	269
4. Båndlagt gave	271
5. Rentenydelseskapitaler	271
Kapitel 16. Legatarer	275
1. Sondringen arving/legatar	275
2. Legatbestemmelers indhold	277
2.1. Forskellige typer legatbestemmelser	277
2.2. Legatarens krav på renter/udbytte af det legerede	277
2.2.1. Sumlegater	277
2.2.2. Andre legater	278
2.3. Tilbehør til legatet. Pantehæftelser	278
3. Legaters bortfald	279
4. Reduktionsproblemer	280
Kapitel 17. Testamenters tilbagekaldelse	283
1. Indledning	283
2. Formkrav, mangler, ugyldighed mv.	283
3. Nye dispositioner i forbindelse med tilbagekaldelse	286
Kapitel 18. Fælles testamenter	287
1. Indledning	287
2. Tilbagekaldelse af fælles testamenter	289
3. Længstlevendes testationsret	292
4. Længstlevendes dispositionsret inter vivos	296
5. Bristende forudsætninger	299
5.1. Ægteskabets opløsning og samlevendes samlivsophævelse	300
5.2. Parterne får et barn efter testamentets oprettelse	300
6. Udfyldningsregler vedrørende standardklausulen	301

Kapitel 19. Livsforsikring og pensionsopsparing	303
1. Indledning	303
2. Indsættelse af en begunstiget	306
2.1. Hvem kan indsætte en begunstiget?	306
2.2. Hvorledes indsætter man en begunstiget?	311
2.2.1. Formkrav	311
2.2.2. Uigenkaldelig begunstigelse	318
2.2.3. Særeje- og båndlæggelsesbestemmelser	320
2.3. Hvem er begunstiget?	321
2.3.1. Individuelle begunstigelser	321
2.3.2. Standardklausuler om begunstigelse	323
2.3.2.1. Forsikringstagerens ægtefælle indsat som begunstiget	325
2.3.2.2. Forsikringstagerens børn indsat som begunstigede	329
2.3.2.3. Forsikringstagerens arvinger indsat som begunstigede	330
2.3.2.4. Forsikringstagerens »nærmeste pårørende« indsat som begunstigede	331
2.3.3. Forsikringsordninger og opsparingsordninger omfattet af pensionsbeskatningslovens afsnit 1, kap. 1	336
2.4. Den begunstigedes retsstilling inden forsikringsbegivenhedens indtræden	338
2.4.1. Tilbagekaldelse af en begunstigelsesindsættelse	338
2.4.2. Den begunstigedes død	338
2.4.3. Overdragelse af en livsforsikring	339
2.4.4. Pantsætning af en livsforsikring	339
2.4.4.1. Har den begunstigede et regreskrav ved pantsætning af livsforsikringer?	340
2.4.5. Kreditorfølgning mod en livsforsikring	342
2.4.6. »Begunstigelsesretsforbrydelse«	343
2.4.7. Arveafkalds betydning for begunstigelsesindsættelse	343
2.5. Den begunstigedes retsstilling, når forsikringsbegivenheden er indtrådt ved forsikringstagerens død	344
2.5.1. Den begunstigedes stilling over for forsikringstagerens ægtefælle og (andre) tvangsarvinger	345
3. Ikrafttræden og overgangsbestemmelser	348
Kapitel 20. Dødsgaver mv.	353
1. Afgrænsningen mellem livs- og dødsdispositioner. Dødsgaver	353
2. Livsgave eller dødsdisposition? Gavebegrebet	356
2.1. Ensidede, pligtmæssige ydelser mv.	357

2.2. Gensidigt bebyrdende retshandler eller gaver	357
2.2.1. Aftaler i interessentskabs- og samejeforhold. Ejeraftaler	358
2.2.2. Gensidigt bebyrdende kontrakter med udskudt opfyldelse	359
2.2.3. Gensidigt bebyrdende aftale og/eller gave?	360
2.2.3.1. Arbejds- og plejekontrakter	360
2.2.4. Indrømmelse af køberet	361
3. Livsgave eller dødsdisposition?	362
3.1. Overdragelse af fast ejendom	363
3.2. Overdragelse af løsøre	365
3.3. Udstedelse af gældsbreve og pantebreve	366
3.4. Overdragelse af bank- og sparekassebøger. Indsættelse af beløb på konti lydende på en andens navn	367
3.5. Overdragelse af værdipapirer	369
3.6. Eftergivelse af fordringer	370
4. Dødslejegaver	370
5. Hvilke regler finder anvendelse på dispositioner omfattet af AL § 93?	373
Lovregister	375
Domsregister	381
Stikordsregister	389